

УДК 327(477):(536)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.47>**О. О. Сегеда**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5155-9515>

доктор філософії,

старший викладач кафедри міждисциплінарної освіти

Києво-Могилянської школи професійної та неперервної освіти Києво-Могилянської Академії

І. В. ХоменськаORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1555-1879>

кандидатка філологічних наук,

очільниця дирекції «Медіацентр»

ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв»

РОЛЬ РАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ ЗАТОКИ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Актуальність. Трансформація архітектури системи колективної безпеки на тлі повномасштабної російської агресії проти України та низки інших військових конфліктів (передусім на Близькому Сході та в Африці) актуалізує питання диверсифікації зовнішньополітичних задач України та зміцнення наявних партнерств у різних регіонах світу. За цих обставин особливої ваги набуває співпраця з впливовими міжнародними організаціями та регіональними об'єднаннями, чий геополітичний капітал може допомогти Україні вистояти в екзистенційному протистоянні ворогу.

Постановка проблеми та її зв'язок з практичними задачами. Рада співробітництва арабських держав Затоки (РСАДЗ) є впливовою регіональною організацією, на базі якої відбувається координація та навіть частково інтеграція позицій її членів щодо економічних, юридичних, логістичних, гуманітарних та інших питань. Оскільки країни-члени Ради контролюють близько чверті світових вуглеводневих ресурсів (третина світових запасів нафти та п'ята частина світових запасів природного газу) та управляють суверенними інвестиційними фондами загальною вартістю понад 4 трлн дол. США станом на 2024 рік, їхній вплив у системі міжнародних відносин є вагомим. У контексті української потреби в міжнародних коаліціях підтримки, економічній допомозі, інвестиціях для відновлення та відбудови України, РСАДЗ представляє стратегічний інтерес як потужний субрегіональний актор з глобальним впливом. Відтак, очевидно є необхідність провести аудит двосторонньої співпраці на рівні РСАДЗ–Україна для оцінки її ефективності та якісного планування майбутнього розвитку співробітництва, що передусім передбачає розгорнутий огляд інституту РСАДЗ.

Метою статті є визначення ролі Ради співробітництва арабських держав Затоки з точки зору зов-

нішньополітичних інтересів України в субрегіоні Затоки. Для досягнення поставленої мети сформульовано такі **завдання**: 1) аналіз структури та напрямів роботи Ради співробітництва арабських держав Затоки; 2) характеристика співпраці на рівні РСАДЗ–Україна з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну; 3) проекція пріоритетів подальшого розвитку співпраці на рівні РСАДЗ–Україна через призму актуальних викликів та перспектив.

Методи дослідження. Дослідження побудовано на комплексному підході, який поєднує низку методів. Для комплексного аналізу діяльності Ради співробітництва арабських держав Затоки застосовано структурно-функціональний підхід, для вивчення досвіду співпраці України з РСАДЗ застосовано метод кейс-стаді, а для проекції перспектив подальшого розвитку співпраці на рівні РСАДЗ–Україна застосовано метод прогнозування.

Новизна дослідження зумовлена тим, що спроба синтезу новітнього емпіричного матеріалу про співпрацю України з РСАДЗ для проекції майбутніх перспектив розвитку співпраці згаданих суб'єктів є однією з перших в українському політологічному дискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Англomовна наукова література, присвячена історичним, стратегічним, політико-економічним, безпековим та іншим аспектам функціонування РСАДЗ, навіть за короткий період останніх 5 років представлена розлогим корпусом праць. В. аль-Араді, А. Баабуд, Н. Батталоглу, Д. Дафер, Х. Джогар, Л. Заккара, М. Легрензі, К. Ульріхсен та ін. досліджують інституційні виклики РСАДЗ у контексті мінливої геополітичної ситуації в субрегіоні Затоки. Ч. Б'янка, А. Гафар, С. Коломбо, А. Мустофа та ін. вивчають проблеми та перспективи міжінституційної співпраці РСАДЗ (зокрема

з ЄС та Лігою арабських держав). А. Абдулла, Н. Ахмад, А. Бакір, М. Голдані, М. Звейрі, А. Камаль, Дж. Мартінз, Т. Паркер, М. Рахман, М. аль-Саїді, Р. аль-Хамаді, М. аль-Хашамі, Г. аль-Шабіб та ін. присвятили низку робіт безпечним факторам стійкості РСАДЗ на тлі внутрішніх та зовнішніх загроз. Ширший аспект локальних, регіональних та глобальних факторів, що впливають на еволюцію механізмів прийняття політичних рішень на рівні РСАДЗ, досліджують І. Блумі, Б. Джара, Т. Зумбраегель, Е. Ток та ін.

Варто також зазначити, що країни Затоки загалом та їхні інтеграційні процеси в рамках РСАДЗ зокрема є сталим предметом дослідницької роботи в провідних науково-аналітичних інституціях світу на кшталт Фонду Карнегі за міжнародний мир, Інституту Брукінгса, Вашингтонського інституту близькосхідної політики та ін. В Україні змістовний корпус експертних досліджень з окресленої проблематики напрацьовано Радою зовнішньої політики «Українська призма».

В українських наукових колах також спостерігається зростання дослідницького інтересу до проблематики РСАДЗ у контексті зовнішньої політики України, про що свідчить висхідна динаміка відповідних публікацій. Тему двосторонньої та багатосторонньої співпраці РСАДЗ з глобальними акторами у світлі розв'язання конфліктів досліджує Т. Стрихоцький, Д. Карвацький, О. Коппель, А. Худолій, Н. Новицька, Ю. Герасименко, Н. Конопка. Роль РСАДЗ у сучасній системі міжнародних відносин через призму українських інтересів знайшла відображення в працях С. Гуцала, С. Кайзерової, А. Заставного, А. Румянцева, В. Шведа, В. Федяніна та ін.

Результати. Раду співробітництва арабських держав Затоки засновано в 1981 році у складі 6 держав – Бахрейну, Катару, Кувейту, ОАЕ, Оману та Саудівської Аравії – передусім як безпечний блок на фоні низки кризових явищ (підписання Єгиптом Кемп-Девідських угод, іранська революція, ірано-іракська війна), які прямо чи опосередковано поставили під загрозу безпеку правлячих режимів у субрегіоні Перської затоки [13, с. 176]. Претензії Іраку та Ірану на територіальну цілісність та/або природні родовища членів Ради (передусім Кувейту) впродовж останніх 40 років мали різний рівень ескалації – від окупації Іраком Кувейту в 1990 році до одностороннього виходу Іраку з угоди про демаркацію морських кордонів з Кувейтом у 2023 році; від окупації Іраном трьох островів ОАЕ в 1971 році до його публічних претензій від 2023 року на газове родовище ад-Дурра, розташоване в територіальних водах Кувейту. Навіть відновлення дипломатичних відносин між Саудівською Аравією та Іраном у 2023 році не слід розцінювати як кінець регіо-

нального протистояння, а радше як певну диверсифікацію шляхів його подальшого розгортання.

Згідно зі статутом РСАДЗ метою її діяльності є забезпечення координації, регіонального співробітництва та інтеграції між державами-членами РСАДЗ на економічному, юридичному, торговому, логістичному, науково-освітньому, культурному, соціальному, інформаційному, туристичному та інших напрямках. Аналіз організаційної будови РСАДЗ демонструє триступеневу ієрархічну систему управління, яка відображає принципи консенсусної дипломатії, характерні для арабської політичної культури. Вища рада як головний керівний орган РСАДЗ складається з глав шести країн-членів і функціонує на засадах ротаційного президентства за арабським алфавітним порядком. Регулярні засідання Вищої ради проводяться щорічно за умови присутності як мінімум 4 з 6 членів, а позачергові – на вимогу одного з членів за умови підтримки ініціативи ще однією країною. Вища рада задає стратегічну рамку співпраці країн-учасниць на субрегіональному та міжнародному рівнях, а також призначає очільника організації – Генерального секретаря, який має 5 заступників з таких питань: 1) політика та переговори; 2) економіка та розвиток; 3) військові питання; 4) безпекові питання; 5) юридичні питання. Генеральний секретар Ради призначає своїх представників у 5 місіях РСАДЗ у Брюсселі, Женеві, Відні, Ємені та Нью-Йорку. Рада міністрів, до складу якої входять міністри закордонних справ країн-учасниць або їхні представники, проводить регулярні щоквартальні засідання та позачергові за аналогічним Вищій раді принципом, виконуючи функцію координаційного органу між стратегічним рівнем прийняття рішень та їхньою практичною імплементацією. Генеральний секретаріат зі штаб-квартирою в Ер-Ріяді функціонує як адміністративне ядро організації, забезпечуючи підготовку звітно-аналітичних документів, моніторинг виконання рішень та організацію міжурядових консультацій. Додатковими елементами інституційної структури РСАДЗ є Консультативний орган при Вищій раді (складається з 30 експертів на трирічний термін, по 5 від кожної країни) та Комісія з врегулювання спорів. Прикметно, що статут організації гарантує Вищій раді, Раді міністрів та Генеральному секретаріату право засновувати допоміжні органи за необхідності. Ключовою особливістю організації є вимога однастайності [14]. Водночас принцип однастайності визначає і структурні обмеження РСАДЗ, що може паралізувати організацію у випадку серйозних розбіжностей між її членами.

Факт заснування РСАДЗ трансформувалася субрегіон Затоки на вагомий актор міжнародної політики, надавши монархіям Затоки колективного

голосу у глобальних процесах. Водночас організація не позбавлена інституційних викликів, які здебільшого пов'язані з несумісністю реалізації інтеграційних планів з недоторканністю національних суверенітетів країн-членів РСАДЗ. У цьому зв'язку висновки Н. Партріка за результатами дослідження проблем інтеграції та співпраці на рівні РСАДЗ свідчать про те, що національний суверенітет та зовнішньополітична автономність завжди залишались пріоритетом країн-членів Ради, а будь-які спроби обмежити їхню самостійність провокували опір, тим паче що автономія та суверенітет були основоположними ідеями заснування РСАДЗ. Питання балансу між інтеграцією та збереженням недоторканності національного суверенітету в межах РСАДЗ залишається актуальним до сьогодні не в останню чергу через асиметрію потенціалів учасників організації (військово-політична, економічна могутність Саудівської Аравії та ОАЕ проти відносно помірніших можливостей Бахрейну та Оману). З іншого боку, саудівське домінування поступово послаблюється: якщо раніше Ер-Ріяд прямо впливав на зовнішньополітичний курс партнерів по РСАДЗ, то наразі спостерігається тенденція до більшої автономії національних стратегій. Це означає, що плани з глибшої інтеграції 6 монархій Затоки в межах РСАДЗ (наприклад, через реалізацію валютного союзу та створення центрального банку РСАДЗ) скоріше за все втіляться нескоро. В інтерв'ю та публічних виступах першого генерального секретаря Ради А. Бішари також простежуються думки про те, що РСАДЗ залишатиметься координаційним майданчиком без наддержавних повноважень, або, за його власною аналогією – потягом з 6 вагонів, які немає кому штовхнути. Дипломат підтверджує, що будь-які спроби поглибити економічно-безпекову інтеграцію зупиняться небажанням країн поступатися власним суверенітетом [18, с. 21–33]. М. Леґрензі також приходить до висновку, що характер відповіді РСАДЗ на внутрішні та зовнішні політико-безпекові загострення характеризує організацію як «вільний форум на дипломатичній арені». На думку дослідника, це є його слабкою і сильною стороною водночас. Слабкою, тому що відсутність консенсусу щодо спільної інтеграції та об'єднання обмежує геополітичний потенціал РСАДЗ; сильною, тому що спроби тіснішої взаємодії всупереч національним інтересам кожного з членів загострили б відносини між ними та розкололи б Раду зсередини [16, с. 110–111].

Економічний вимір співпраці країн-членів РСАДЗ засвідчує поступовий, але послідовний рух до формування єдиного регіонального ринку. Заснування зони вільної торгівлі в 1983 році започаткувало процес економічної інтеграції,

який логічно переріс у створення митного союзу в 2003 році та спільного ринку Затоки в 2008 році [19]. Реалізація безвізового режиму для громадян країн-членів Ради та впровадження єдиної туристичної візи РСАДЗ для нерезидентів («Grand Tours Visa», запланована до запуску в 2025 році) створюють передумови для формування єдиного простору мобільності населення, аналогічного Шенгенській зоні ЄС. За даними World Population review, станом на 2024-й рік сукупний ВВП країн РСАДЗ сягнув приблизно 2 трлн дол. США, що включає організацію до двадцятки найбільших світових економік. Особливо вагомими є показники зовнішньої торгівлі: загальний товарообіг країн РСАДЗ сягнув у 2024 році 1,5 трлн дол. США, що співставно з 7-м найбільшим торговим суб'єктом у світі.

Військово-безпековий компонент РСАДЗ інституціоналізовано через Сили Щита Півострова (створені 1984 року), які об'єднують збройні сили членів Ради чисельністю близько 40 000 військово-службовців [12, с. 5]. Штаб-квартира командування Сил Щита розташована на військовій базі імені Короля Халіда (КСА) поблизу іракського кордону, що символічно підкреслює оборонну спрямованість військового утворення. М. Леґрензі ще в 2011 році схарактеризував військове співробітництво членів РСАДЗ так: РСАДЗ демонструють політику одного голосу в питаннях нейтралізації зовнішніх загроз, тому що простору для маневрів у цьому питанні майже немає, враховуючи ядерну загрозу Ірану. Однак першочергово вони покладаються на США як свою безпекову парасольку. Відтак, у ключовому питанні забезпечення правлячих режимів Ради спільність поглядів та готовність рішуче діяти не оскаржується жодною з 6 країн-членів; якщо ж спільної загрози немає, вони повертаються до суперництва, і жоден інституційний механізм РСАДЗ не здатний протидіяти цьому процесу [16, с. 84–85]. Упродовж наступних років розвиток відносин країн-членів РСАДЗ відбувався в точно передбачених М. Леґрензі параметрах. Подальші прояви непослідовності американської політики щодо субрегіону Затоки загострили рівень недовіри арабських монархій до США. Міжаравійська криза 2017–2021 років (перші тривожні сигнали якої насправді пролунали в 2014 році, коли Бахрейн, КСА та ОАЕ вперше з моменту заснування РСАДЗ відкликали послів з Катару) стала найсерйознішим випробуванням для організаційної цілісності РСАДЗ. Дипломатична та економічна блокада Катару з боку Бахрейну, Єгипту, ОАЕ та Саудівської Аравії, яка розпочалась у 2017 році не без участі США, поставила під сумнів майбутнє регіонального об'єднання. Так званий «антитерористичний квартет» застосував безпрецедентний тиск

для протидії ірансько-катарському зближенню та програв [2, с. 229–230]. Мирна угода від 2021 року (напередодні інаугурації Дж. Байдена, який свого часу обіцяв перетворити Спадкового принца КСА на вигнанця через роль останнього у вбивстві Дж. Хашоггі) продемонструвала здатність РСАДЗ до самовідновлення. Принципово важливим є той факт, що врегулювання кризи відбулося без виконання Катаром 13 первісних вимог блокуючих країн [17]. Країни Затоки переконалися у тому, що наявність американської безпекової парасольки не є універсальною, а тому почали вибудовувати альтернативні союзи та зміцнювати свої військові спроможності. У 2023 році було затверджено Візію РСАДЗ щодо регіональної безпеки для захисту її членів від безпекових загроз, втручання у їхні внутрішні справи та негативних геополітичних змін загалом. Акцент візії на «неподільності безпеки» та «спільній долі» членів РСАДЗ вказує на поглиблення інтеграційних процесів у безпековій сфері у відповідь на зростаючі загрози (передусім від Ірану) [15, с. 3–8]. Також організація регулярно проводить спільні навчання – останні було проведено в 2023 році в Кувейті, наступні (11-ті) заплановані на 2027 рік в ОАЕ.

Підсумовуючи вищенаведений огляд структури, функцій та напрямів діяльності РСАДЗ, доцільно виокремити такі особливості: 1) організацію створено передусім для захисту країн-членів від дестабілізації режимів на тлі безпрецедентних безпекових загроз, що склалися в близькосхідному регіоні на початку 80-х років минулого століття; 2) другим після фактору безпеки інтеграційним мотивом став взаємний інтерес 6 арабських монархій зміцнювати власні економіки через розвиток відповідних спільних проєктів (створення митного союзу та спільного ринку, узгодження законодавчих, логістичних та інших аспектів для фасилітації діяльності бізнес-кіл); 3) задекларовані плани інтеграції країн-членів РСАДЗ за широким спектром напрямів на практиці зустрічають опір, викликаний суперництвом найбільш амбітних членів Ради – КСА, ОАЕ та Катару; 4) внутрішні суперечності членів організації послаблюють РСАДЗ (як-от міжаравійська криза 2017–2021 років), але наразі не становлять загрози її розпаду з огляду на нову хвилю безпекових ризиків, релевантних для всіх 6 монархій; 5) окрім необхідності консолідації для убезпечення правлячих режимів, наявність РСАДЗ як суб'єкта міжнародних відносин має репутаційні, політичні, економічні та інші переваги, які нівелюють проблемні інституційні питання як фактор розпаду організації.

Співпраця з країнами Затоки, зокрема за віссю Україна–РСАДЗ традиційно посідає важливе місце в зовнішній політиці України, про що свід-

чать як відповідні стратегії й дорожні карти, так і позитивна динаміка візитів державного рівня і результатів діяльності посольств України у відповідному субрегіоні [7, с. 116]. Контент-аналіз відкритих офіційних джерел (насамперед публікацій Міністерства закордонних справ України) свідчить про три ключові напрями співпраці України з країнами РСАДЗ після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

Перший напрям охоплює питання гуманітарної дипломатії. З 2022 року уряди п'яти країн РСАДЗ (окрім Оману) надали Україні гуманітарну допомогу на суму понад 688 млн дол. США, передали 4700 генераторів, 64 автомобілі швидкої допомоги, 7500 ноутбуків та 10000 шкільних наборів для потреб освітніх закладів, побутову техніку, медикаменти і медичне обладнання, продукти харчування та іншу допомогу для постраждалих від наслідків російської агресії та внутрішньо переміщених громадян України [5]. Зовнішньополітичне відомство України також відзначає активне долучення країн РСАДЗ до реалізації соціальних проєктів в Україні, спрямованих на покращення життя цивільних в умовах війни. Напрямом гуманітарної дипломатії у зовнішньополітичній діяльності Катару, Кувейту та ОАЕ є одним із пріоритетних з огляду на репутаційні (іміджеві) переваги, які він гарантує надавачам допомоги. В Україні також з усіх видів публічної дипломатії саме гуманітарна дипломатія на сьогодні є одним із найпоширеніших типів проєктів посольств Катару, Кувейту та ОАЕ. До повномасштабного вторгнення, коли дипломатичні представництва згаданих арабських монархій штатно функціонували в Києві, Катар та ОАЕ надавали логістичну, медичну та продовольчу допомогу українцям під час пандемії коронавірусу. Матеріально-технічна допомога від посольств країн Затоки в Україні також регулярно спрямовувалась на потреби нужденних сімей, дітей-сиріт тощо [7, с. 160–162].

Другий напрям охоплює посередницькі зусилля, зокрема через механізм човникової дипломатії. Катар та ОАЕ зарекомендували себе в ролі ефективного медіатора в питаннях звільнення військовополонених, повернення та психологічної реабілітації незаконно депортованих та насильно переміщених росією українських дітей. Станом на серпень 2025 року в рамках ініціативи «Bring Kids Back UA» репатрійовано 1564 неповнолітніх українців, з яких 83 дитини було повернуто за посередництва Катару, про що заявив Уповноважений Верховної Ради з прав людини Дмитро Лубінець за результатами зустрічі з Послом Держави Катар в Україні Гаді Насером аль-Гаджрі [3]. Щодо обміну військовополоненими, з початку повномасштабної війни за посередництва ОАЕ

вдалось здійснити обмін понад 4600 осіб між Україною та рф, враховуючи крайній на момент дослідження обмін від кінця серпня 2025 року [10]. Саудівська Аравія під керівництвом амбітного М. бін Сальмана теж успішно проявила себе в миротворчому процесі. Саме в саудівському місті Джидда пройшла друга зустріч у рамках підготовки Саміту миру 2024 року. На початку 2025 року Саудівська Аравія надала дипломатичний майданчик для проведення політичних консультацій щодо російсько-української війни з американською стороною. Хоча роль представників Королівства у консультаціях щодо питань миру в Україні видається механічною (церемоніальною), І. Куса підкреслює, що дипломатичне посередництво Саудівської Аравії в українському питанні збагачує її репутаційний капітал, необхідний для закріплення за Королівством ролі регіонального лідера – стратегічної мети Спадкового принца [1]. Одним із факторів успіху країн РСАДЗ у контексті гуманітарних та посередницьких досягнень на користь України є підтримка ними двосторонніх та багатосторонніх контактів з рф. Взаємні візити високопосадовців, відмова від приєднання до санкцій та бойкоту рф, збереження (а іноді навіть нарощування) темпів міжлюдських контактів – все це свідчить про виважений нейтралітет аравійських монархій щодо питання російської агресії проти України, який вони прагнуть конвертувати в іміджеві переваги завдяки гуманітарним і миротворчим ініціативам, у яких вони мають міжнародно визнаний досвід.

Третім напрямом є політико-дипломатичні контакти України з країнами РСАДЗ для підтримки та активізації залученості аравійських монархій до розв'язання найбільшої війни в Європі початку XXI століття. За останній рік у цьому зв'язку зафіксовано близько десяти контактів високого рівня. У вересні 2024 року, березні та липні 2025 року з Генеральним секретарем РСАДЗ Дж. Аль-Будайві провели зустрічі Міністр закордонних справ А. Сибіга та Спеціальний представник України з питань Близького Сходу та Африки М. Субх. У листопаді 2024 року Генеральний секретар РСАДЗ Дж. Аль-Будайві взяв участь онлайн у Третньому Міжнародному саміті з продовольчої безпеки під егідою гуманітарної програми «Зерно з України». Місяцем раніше, у жовтні 2024 року, учасники першого Саміту на рівні Європейський Союз – Рада співробітництва арабських держав Затоки опублікували спільну заяву, що містила підтримку суверенітету, незалежності, єдності та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, включаючи територіальні води [6]. Низка зустрічей у верхах у Саудівській Аравії та Катарі відбулись упродовж березня–серпня 2025 року

на рівні міністра оборони та спецпредставників президента. У травні 2025 року Комітет з питань економічного розвитку запропонував надати Україні статус спостерігача у платформі ЄС – Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. Наразі у відкритому доступі динаміка розвитку цієї ініціативи не простежується, однак надання Україні такого статусу значно спростило б реалізацію національних інтересів в субрегіоні Затоки. У Комітеті Верховної Ради України з питань економічного розвитку зазначають, що такий крок дозволив би Україні долучитися до обговорення актуальних питань співпраці між ЄС і державами Затоки, просувати національні економічні інтереси, краще розуміти запити ринку РСАДЗ – одного з найбільших імпортерів європейських товарів, розвивати спільні інвестиційні проєкти у сферах відновлення, зеленої енергетики, інновацій, логістики тощо [4]. Прикметно, що контекст згаданих контактів високого рівня ніколи не включає військовий компонент. Переговорна позиція обох сторін (принаймні публічна) акцентує розвиток взаємовигідної співпраці в площині продовольчої безпеки, гуманітарної дипломатії, миротворчих ініціатив. Саме тому українська сторона завжди запрошує долучатись до ініціатив «Зерно з України» та «Продукти з України». Своєю чергою, сторона РСАДЗ наголошує на готовності продовжувати підтримку всіх міжнародних зусиль, націлених на пошук політичного рішення «кризи між росією та Україною» [11].

Наведений вище кейс співпраці України з РСАДЗ в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну дозволяє виокремити такі особливості: 1) стратегічний нейтралітет аравійських монархій щодо війни між рф та Україною дозволяє їм ефективно виконувати роль посередника в гуманітарних питаннях та нарощувати власний репутаційний капітал для реалізації лідерських амбіцій в арабському регіоні; 2) Катар та ОАЕ продемонстрували позитивні результати в питаннях повернення українських дітей та військовополонених з рф, а Саудівська Аравія – в дипломатичному посередництві щодо миротворчого переговорного процесу; 3) політико-дипломатичні контакти України з РСАДЗ є активними, включають широке коло суб'єктів та пріоритезують гуманітарно-посередницький вектор співпраці, оскільки арабська сторона не готова публічно обговорювати військовий компонент; 4) показником активної участі країн РСАДЗ за напрямом гуманітарної дипломатії в Україні є розлогий пакет наданої матеріально-технічної допомоги; 5) для посилення своїх позицій у субрегіоні Затоки Україна здійснює спроби інтегруватись у діалог ЄС–РСАДЗ, активний розвиток якого засвідчу-

ється проведенням першого відповідного саміту в 2024 році.

Стан і обмежувальні фактори співпраці на рівні Україна–РСАДЗ зумовлюють пріоритети подальшого розвитку взаємодії згаданих суб'єктів. На нашу думку, найбільш вірогідною проекцією отриманих результатів дослідження в контексті моделювання зовнішньополітичних пріоритетів України в субрегіоні Затоки є такий сценарій. По-перше, оскільки гуманітарна дипломатія є вигідним напрямом розвитку співпраці для обох сторін, логічним кроком буде зосередитись на її розширенні завдяки збільшенню кола суб'єктів (державних, приватних та експертних) та видів проектів (стипендіальні програми для учнів та студентів, літні лагери для дітей, проекти безбар'єрності, стажування науково-педагогічних працівників, модернізація освітньо-медичної інфраструктури в Україні тощо). Ймовірно, реалізація такої задачі вимагатиме оптимізації кола відповідальності державних суб'єктів гуманітарної дипломатії України, які виконують координаційну функцію. Відтак, планування подальшої співпраці на рівні Україна–РСАДЗ за гуманітарним напрямом має враховувати і внутрішній організаційний аспект. По-друге, зближення ЄС і РСАДЗ на фоні євроінтеграційних процесів України створює додаткові точки дотику для України та РСАДЗ у такому ж широкому спектрі питань, які розглядаються в контексті співпраці ЄС і РСАДЗ. Для осмислення потенційних взаємних переваг і вигід співпраці в такому форматі, а також напрацювання відповідної траєкторії розвитку необхідно посилити контакти українських дипломатичних місій в країнах Затоки з представництвами ЄС у Затоці та навпаки – українських дипломатичних місій у світових столицях з представництвами РСАДЗ, а також активізувати тристоронні контакти Україна–ЄС–РСАДЗ на полях міжнародних заходів. По-третє, вже зараз варто почати опрацьовувати рамкові основи майбутньої співпраці з РСАДЗ в питаннях відновлення та відбудови України у повоєнний період. Інвестиції деяких арабських монархій в Україні вже постраждали через російські атаки, а сигнали української сторони щодо можливої участі країн РСАДЗ в інфраструктурних, інвестиційних та інших масштабних економічних проектах в Україні після встановлення миру наразі залишились без чіткої реакції з боку арабських монархій. Зазначені фактори свідчать про те, що робота на цьому напрямку не буде позбавлена складнощів. Однак за умови прояснення безпекової ситуації в Україні та розробки українською стороною прозорих умов співпраці й пільгово-мотиваційних пакетів такої співпраці з відповідними гарантіями може підвищити інтерес країн РСАДЗ до розши-

рення інвестиційного портфоліо своїх суверенних фондів ще й українським виміром.

Окреслені три вектори співпраці України з РСАДЗ на правах моделювання подальших її пріоритетів не є принципово новими. Фактично зовнішньополітичні кроки України вже засвідчили наявність згаданих пріоритетів. Авторами запропоновані лише кроки з їх подальшого розвитку. За будь-якого сценарію розвитку співпраці України з РСАДЗ незмінною запорукою успіху залишатиметься якісний аналітичний фундамент, який дозволить вірно визначити стан, проблеми та перспективи такої співпраці. Зокрема Ю. Швед звертає увагу на необхідність «якісно підвищити рівень науково-аналітичного супроводження зовнішньої політики України у регіоні [Затоки; *прим. авт.*] у контексті тих глобальних викликів, з якими зіткнулась наша держава на нинішньому етапі» [8, с. 83]. На думку науковця, з якою ми повністю погоджуємося, потенціал країн РСАДЗ відповідає критеріям, за якими Україна зацікавлена встановлювати міжнародне стратегічне партнерство [9, с. 62].

Висновки:

1. Рада співробітництва арабських держав Затоки – це регіональне об'єднання 6 монархій Аравійського півострову пріоритетно безпекового спрямування (що зумовлює його інституційну стійкість у світлі перманентних загроз з боку Ірану) та економічного спрямування (що з одного боку зумовлює ріст економік членів Ради через інтеграційні процеси, а з іншого – актуалізує суперництво за лідерство в субрегіоні). Організаційна будова РСАДЗ демонструє триступеневу ієрархічну систему управління (Генеральний секретаріат, Вища рада та Рада міністрів), яка відображає принципи консенсусної дипломатії, характерні для арабської політичної культури (жоден член самостійно не може блокувати роботу Ради через механізм вето). Інтеграційні процеси країн-членів РСАДЗ в економічній, юридичній, логістичній та інших сферах попри внутрішні суперечності зміцнили політичний капітал організації на міжнародній арені: РСАДЗ має 5 представництв у світових столицях;

2. Характеристику співпраці України з РСАДЗ в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну доцільно представити через такі особливості: 1) пріоритет гуманітарно-посередницького компоненту за умови відсутності військового, санкційного та будь-якого іншого компоненту примусу рф (принаймні в публічній площині); 2) високі результати в питаннях забезпечення українців матеріально-технічною допомогою, повернення українських дітей та військовополонених з рф, дипломатичного посередництва щодо переговорного процесу; 3) взаємовигідний харак-

тер гуманітарної дипломатії, який допомагає країнам РСАДЗ нарощувати власний репутаційний капітал для реалізації лідерських амбіцій в арабському регіоні; 4) простежується позитивна динаміка політико-дипломатичних контактів України з РСАДЗ, зокрема за віссю Україна–ЄС–РСАДЗ;

3. Пріоритети подальшого розвитку співпраці на рівні РСАДЗ–Україна передбачають три вектори: а) поглиблення гуманітарної складової співпраці; б) пошук шляхів налагодження тристоронньої співпраці України, ЄС та РСАДЗ на фоні активізації діалогу ЄС і РСАДЗ; в) досягнення рамкових домовленостей з країнами РСАДЗ щодо співпраці над майбутнім відновленням та відбудовою України після встановлення миру.

З огляду на сформульовані висновки перспективною для подальших наукових розвідок видається тема стану, проблем та перспектив розробки субрегіональної стратегії зовнішньої політики України в країнах РСАДЗ, що неодноразово піднімалась українськими науковцями та міжнародниками–практиками, однак до сьогодні не увінчалась вичерпним аналітичним оглядом функціональних та ресурсних засад такої стратегії.

Література

1. Безп'ятчук Ж. Між Путіним, Трампом і Зеленським. Чому Саудівська Аравія стала місцем переговорів про мир. *BBC News Україна*. 2025. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c04z0q2k2ewo>
2. Гуцало С. Інтеграційні процеси в регіоні Аравійського півострова і Затоки в контексті боротьби арабських монархій за єдність в умовах змін субрегіонального простору. *Гілея: науковий вісник. «Історичні науки»*. 2018. Вип. 139. С. 214–232.
3. Якобчук А. Україна повернула вже 1564 дитини: важливу роль відіграв Катар. *Слово про слово*. 2025. URL: <https://slovoproslovo.info/povernennya-1564-ukrayinskyh-ditey>
4. Комітет з питань економічного розвитку запропонував надати Україні статус спостерігача у платформі ЄС – Ради співробітництва арабських держав Перської затоки. *Голос України (Економіка)*. 2025. URL: <https://www.golos.com.ua/article/384156>
5. Міністерство закордонних справ України. Заява МЗС України до річниці створення Ради співробітництва арабських держав Затоки. 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-do-richnici-stvorenniya-radi-spivrobitnictva-arabskih-derzhav-zatoki>
6. Міністерство закордонних справ України. Коментар МЗС України щодо Спільної заяви за підсумками Першого Саміту ЄС – Рада держав Затоки. 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-spilnoyi-zayavi-za-pidsumkami-pershogo-samitu-yes-rada-derzhav-zatoki>
7. Сегеда О.О. Роль публічної дипломатії у розвитку двосторонніх відносин України з Катаром, Кувейтом та Об'єднаними Арабськими Еміратами : дис. ... д-ра філософії : 052. Івано-Франківськ, 2024. 256 с.
8. Швед В. Арабські країни Перської затоки у системі геополітичних змін початку XXI ст. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. №1 (7). С. 73–86.
9. Швед В. Стратегічні та безпекові питання у країнах Затоки та близькосхідному регіоні у контексті історичного розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2018. №3–4 (48). С. 57–64.
10. 292 prisoners released after UAE mediates Ukraine–Russia exchange. *Khaleej Times*. 2025. URL: <https://www.khaleejtimes.com/uae/292-prisoners-released-uae-mediates-ukraine-russia>
11. HE GCCSG Meets Foreign Minister of Ukraine on the Sidelines of the 79th Session of the United Nations General Assembly. *GCC General Secretariat*. New York. 2024. URL: <https://gcc-sg.org/en/MediaCenter/News/Pages/news-24-09-23-03.aspx>
12. Al-Jabri M. Gulf Security: Peninsula Shield Force and Iran. *Security in the Gulf. Third intellectual security conference*. 2017. 11 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/316666885_Gulf_Security_Peninsula_Shield_Force_and_Iran
13. Baabood A. The Future of the GCC Amid the Gulf Divide. *Divided Gulf: The anatomy of a crisis*. Singapore : Palgrave Macmillan, 2019. 297 p. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-13-6314-6>
14. Gulf Cooperation Council. Organizational structure. URL: <https://www.gcc-sg.org/en/AboutUs/Pages/OrganizationalStructure.aspx>
15. Gulf Cooperation Council. Vision for Regional Security. Political Affairs and Negotiations. 2nd ed. 2024. URL: <https://gcc-sg.org/ar/MediaCenter/DigitalLibrary/Documents/27848330-555a-4a7d-9a6c-206b797fd2f9.pdf>
16. Legrenzi M. The GCC and the International Relations of the Gulf: Diplomacy, Security and Economic Cooperation in a Changing Middle East. London : I. B. Tauris, 2015. 200 p.
17. Ottaway D. GCC Blockade on Qatar Lifted: Trump's Last Mideast Diplomatic Victory, Thanks (Partly) to President–Elect Biden. *The Wilson Center. Middle East Program*. 2021. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/gcc-blockade-qatar-lifted-trumps-last-mideast-diplomatic-victory-thanks-partly-president>
18. Partrick N. The GCC: Gulf state integration or leadership cooperation? *Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States*. London : The London School of Economics and Political Science, 2011. No. 19. 38 p.
19. United Arab Emirates Ministry of Finance. GCC Economic Integration. URL: <https://mof.gov.ae/gcc-economic-integration/>

Анотація

Сегеда О. О., Хоменська І. В. Роль Ради співробітництва арабських держав Затоки у зовнішній політиці України. – Стаття.

Статтю присвячено аналізу ролі Ради співробітництва арабських держав Затоки у зовнішній політиці України на сучасному етапі. РСАДЗ є впливовою регіональною організацією без наддержавних повноважень,

але з потужним політико-економічним та репутаційним капіталом на міжнародній арені. Оскільки диверсифікація та зміцнення наявних партнерств у різних регіонах світу є наразі важливим фактором національної безпеки України, предмет статті – РСАДЗ – розглядається з точки зору зовнішньополітичних інтересів України в субрегіоні Затоки. Зокрема, наведено структурно-функціональний аналіз Ради співробітництва арабських держав Затоки, схарактеризовано співпрацю на рівні РСАДЗ–Україна з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну та спроектовано пріоритети подальшого розвитку співпраці на рівні РСАДЗ–Україна через призму актуальних викликів та перспектив. Новизна отриманих результатів полягає в тому, що спроба синтезу новітнього емпіричного матеріалу про співпрацю України з РСАДЗ для проєкції майбутніх перспектив розвитку співпраці згаданих суб’єктів є однією з перших в українському політологічному дискурсі. Окреслені перспективи включають подальше поглиблення гуманітарної складової співпраці, пошук шляхів налагодження тристоронньої співпраці України, ЄС та РСАДЗ, досягнення рамкових домовленостей з країнами РСАДЗ щодо співпраці над майбутнім відновленням та відбудовою України після встановлення миру. Встановлено, що РСАДЗ – це пріоритетно безпеково-економічна організація з триступеневою ієрархічною консенсусною системою управління, що стикається з викликами інституційної стійкості у зв’язку з інтеграційними процесами, відображеними у Статуті організації, які водночас ідуть всупереч геополітичним амбіціям членів РСАДЗ. З’ясовано, що співпраця на рівні РСАДЗ–Україна з початку російського повномасштабного вторгнення в Україну є активною з точки зору відповідних політико-дипломатичних контактів високого рівня та результативною з точки зору обсягу наданої гуманітарної допомоги, яка, втім, виключає військовий компонент (принаймні в офіційній публічній комунікації).

Ключові слова: Україна, Рада співробітництва арабських держав Затоки, ЄС, зовнішня політика, гуманітарна допомога, міжнародне посередництво.

Summary

Sheheda O. O., Khomenska I. V. The role of the Gulf Cooperation Council in Ukraine's foreign policy. – Article.

This article explores the role of the Gulf Cooperation Council (GCC) in shaping Ukraine's foreign policy at the current stage. The GCC is a highly influential regional organization that, despite lacking supranational authority, holds substantial political, economic, and reputational capital on the international stage. Because building and diversifying partnerships across different regions has become a key factor in Ukraine's national security, this study conducts a structural and functional analysis of the GCC. It also provides an overview of GCC–Ukraine cooperation since the onset of Russia's full-scale invasion and outlines priorities for further joint engagement in light of current challenges and future prospects. Notably, this research is among the first attempts in Ukrainian political science to synthesize recent empirical material on Ukraine–GCC relations and to project future avenues of cooperation. The identified prospects include deeper humanitarian collaboration, opportunities for trilateral cooperation involving Ukraine, the EU, and the GCC, and progress towards framework agreements with GCC member states regarding Ukraine's postwar reconstruction. The paper demonstrates that the GCC functions primarily as a security and economic body, structured around a three-tier, consensus-based management system. Yet, it faces challenges to institutional resilience, given that member states' geopolitical ambitions often diverge from GCC integration policies, as set out in its founding charter. The analysis finds that since the onset of Russia's full-scale war against Ukraine, engagement at the GCC–Ukraine level has been active in terms of high-level political and diplomatic contacts and substantial humanitarian aid. However, no military dimension has been included in this cooperation to date, at least in official public discourse.

Key words: Ukraine, Gulf Cooperation Council, European Union, foreign policy, humanitarian assistance, international mediation.

Дата надходження статті: 27.08.2025

Дата прийняття статті: 11.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025